E-handil – kemur hann okkum vi›...!?

Rolf Herup Olsen, samskipari, Farodane

Anna›hvørt vit ynskja ta› ella ei, er internet-snartoki› fari› á rull. Ta› er vi› at vera sí›sta útkall, og um vit vilja ver›a vi› ella ei mugu vit avgera sjálvi. Komandi árini fara vit óiva› at síggja fyritøkur, i› skriva søgu — me›an a›rar fara í søguna...

Ta› er frammi í løtuni at hava eitthvørt vi› 'e' at gera. Men hvat liggur í heitinum e-handil, er talan um upplop ella er hetta naka› sum einhvør — einstaklingur sum fyritøka — eigur at taka stø›u til? Her ver›ur í stuttum givi› eitt bo› uppá hvørji atlit, virkislei›arar eiga at taka, tá fari› ver›ur inn í henda n‡ggja heim.

Fleiri vinnulívslei›slur hyggja vi› ivasemi eftir ítøkiligu fyrimununum vi› e-handli og handilsliga vir›-inum av internetinum. Møguliga hongur hetta saman vi› at mætastu forsprákararnir av øktum internetvirksemi higartil hava veri› KT- og reklamuvinnan. Men interneti› og e-handil eru ikki bert tøkniligir- ella l‡singarspurningar — ta› eru handilsligir spurningar, i› lei›slan sum skjótast eigur at fáa grei›i á.

Antin vit vilja ta› ella ei, slepst ikki undan, at ta› í løtuni henda djúptøknar broytingar í tøkniliga grund-stø›-inum — broytingar, sum eru okkum øllum vi›komandi. Henda tøkniliga menning ella 'digitalisering', ver›ur av summum hildin at vera 'bert ein n‡ggj tøkni', men her má havast í huga, at talan samstundis er um grundleggjandi broytingar í okkara heimsuppfatan og —t‡›an. Broytingar, sum í stóran mun koma at ávirka okkara arbei›slag og samskiftishættir, og sum eftir mínum vilja hava avgerandi árin á okkara uppfatan av virkislei›slu og mátan at reka handil. Og her spælir interneti› ein t‡›andi leiklut.

At vøkstur er á internet økinum er flestum ey›sæ›, og fyri í stuttum at l‡sa internet-útbrei›sluna kunnu nevnast fylgjandi tøl, i› vísa vænta›u gongdina:

Internetbrúkarar:

1994	3 mió.
1998	100 mió.
2005	1000 mió.

Handil á internetinum:

1998	150 mia. kr.
2000	2000 mia. kr.
2005	7000 mia. kr.

Hóast talan er um partvísar gitingar, eiga hesi tøl at siga okkum, at vit óiva› bert hava sæ› toppin av ísfjallinum.

Hjá fyritøkum, i› standa fyri hesum broytingartí›um, átti ta› ikki longur at veri› tøknin sjálv, sum er mest áhugaverdi parturin. Heldur eigur lei›slan at seta seg inn í og taka stø›u til hvussu henda tøkni kann gagnn‡tast, vi› handilsligum fyrimunum fyri eyga. Men hóast hesin n‡ggi internetheimur ver›ur mettur at geva føroysku vinnuni fleirfalda›ar møguleikar vi› sonevndu 'globaliseringini', má havast í huga, at hetta í líka stóran mun kann gerast ein hóttan. Um lei›slan ikki hevur eina grei›a stø›u til - ikki um ella nær, men hvussu fyritøkan gerst partur av internetinum, er vandi fyri at ein ver›ur afturúrsigldur.

Sum á›ur nevnt eigur e-handil ikki at vera ein KT- ella markna›arføringsuppgáva. Øll fyritøkun er umfevnd, og ta› er úr erva — frá lei›slunar sí›u, at framtakshugurin skal birtast.

Um hetta ikki longu er gjørt, eigur lei›slan at leggja eina internet-strategi, har mál og mi›lar fyri framtí›ar virksemi á internetinum ver›a stungnir út í korti›. Ta› er her av t‡dningi, at ein setur seg væl inn í tøknina, interneti› og e-handil sum heild — og skilur teir møguleikar og hóttanir, i› her kunnu liggja. Ein eigur at útgreina, hvat meirvir›i vi›skiftafólki kann fáa, og sí›an skal stø›a takast til hvørji tiltøk, í samsvar vi› langtí›ar handilsætlanirnar annars, skulu setast í verk.

Ta› er sjálvsagt ilt at siga hvør gongd lei› er hin skilabesta hjá tí einstaka virkinum, men nakrar ábendingar kunnu tó gevast. Bert at síggja interneti› sum ein mi›il kann eftir mínum tykki geva skeiva fatan av hvørji handilsligir fyrimunir her kunnu liggja. Ney›ugt er at skilja teir eginleikar vi› internetinum, i› kunnu geva eina hollari fatan av strategisku møguleikunum vi› e-samskifti. Hesir eginleikar eru l‡stir í ni›anfyri standandi mynd. E-handilstrappan skal ikki skiljast sum einasta rætta lei›in hjá fyritøkuni til e-handilsvirksemi, men hon ver›ur mett at ímynda gongdina hjá flestu virkjum, sum í vaksandi mun n‡ta interneti› í dagliga arbei›inum.

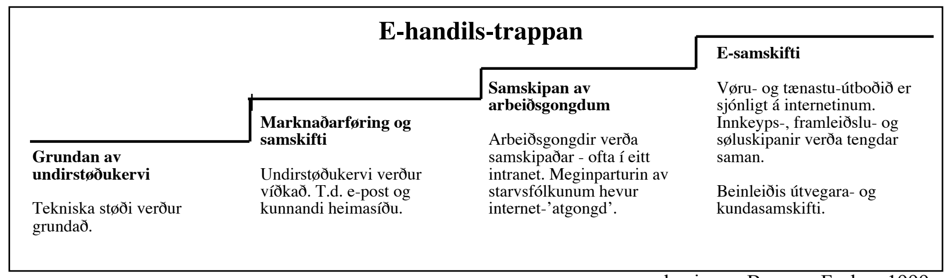

e-business, Børsens Forlag, 1999

Grunda› rætta› undirstø›ukervi
Fyrsta stig á lei›ini er at virki› hevur ney›uga undirstø›ukervi (infrastruktur). Her ver›ur ikki hugsa› um vegir, tunlar og br‡r, men um digitala undirstø›ukervi. Flestu mi›alstórar og stórar fyritøkur hava í dag skipa› teldurnar í net, umframt at tær hava internet-samband. Ein langtí›arætlan fyri útbygging av hesum kervi ver›ur mett sum ein fyritreyt fyri einum sunnum grundstø›i undir internetvirkseminum.

Markna›arføring og samskifti
Interneti› má sigast at hava serliga gó›ar markna›arførings- og samskiftiseginleikar. Ofta sæst hetta vi› at markna›ardeildin fær ábyrgdina av internetvirkseminum. Vanligt í hesum skei›i er at fyritøkan fer undir e-postsamkifti og hevur eina kunnandi heimasí›u.

Ta› eru helst fáir virkislei›arar, i› ikki hava sæ› møguleikarnir at n‡ta interneti› sum l‡singarmi›il og s‡nisglugga. Sammett vi› útvarp og sjónvarp, sum ávikavist høvdu 40 og 13 ár at náa ein sonevndan 'kritiskan massa' á 50 mió. fastar 'n‡tarar', tók hetta bert 4 ár hjá internetinum. Sostatt er interneti› ikki bert eitt samskiftisambo›, ta› er vor›i› ein samskiftisháttur.

Samskipan av arbei›sgongdum
Tá hetta er sagt má sta›festast, at dagarnir, har ein stutt l‡sing av fyritøkuni, telefonnummar og bústa›ur, saman vi› eini mynd av stjóranum, var einasta ískoyti til heimasí›una, eru taldir. Sokalla›a visittkortstø›i má og skal broytast til eitt meira mi›víst virksemi. Interneti› skal her ver›a ein nátúrligur partur av arbei›sdegnum og av mátanum, virki› ver›ur riki›. Arbei›sgongdirnar eiga at ver›a samskipa›ar og heiti sum intranet og extranet koma inn í myndina.

e-samskifti
Grundleggjandi skipanir í fyritøkuni, so sum fíggjarst‡rings-, framlei›slu og søluskipanir koma at broytast munandi komandi árini. Ráki› er, at úvegarar av tilíkum skipanum, t.d. Navision, Concorde og SAP gera skipanirnar internettilbú›nar, solei›is at tær troyta møguleikarnar, sum interneti› ber í sær. M.a. kann vøru- og tænastu-útbo›i› vi› hesum gerast sjónligt á internetinum. Beinlei›is útvegara- og kundasamskifti ver›ur vanligt, og sonevnda business-to-business samskifti ver›ur munandi broytt, m.a. vi› elektroniskum fakturum.

Anna›hvørt vit ynskja ta› ella ei, er internet-snartoki› fari› á rull. Ta› er vi› at vera sí›sta útkall, og um vit vilja ver›a vi› ella ei mugu vit avgera sjálvi. Men hóast ta› hvørki ver›ur einkulta virkislei›slan ella føroyska vinnan sum heild, i› koma at avgera, hvørjar spælireglur vera galdandi á n‡ggja e-torginum, er ta› av størsta t‡dningi at vit hava eina grei›a stø›u til hvør okkara leiklutur skal ver›a - bæ›i hvat politiskum mynduleikum og virkislei›slum vi›víkur. Komandi árini fara vit óiva at síggja fyritøkur, i› skriva søgu — me›an a›rar fara í søguna...

PANEL

Niels W. Poulsen, advokatur

Hava tit ein spurning um telduútbúna (HW) ella ritbúna (SW), hvat tit hava rætt og loyvi til ella okkurt heilt anna›, kunnu tit senda tykkara spurning til spurnarkassan.

Í panelinum at svara spurningum hava vit serkøn fólk at heita á.

Sendi› spurningin til: sid@sosialurin.fo

Hesafer› svarar Niels W. Poulsen, sum arbei›ir sum advokatur á Advokatskrivstovuni.

Spurnakassin

Spurningur:

Er ta› loyvt at skráseta fólk í samband vi› ættargransking

Eg havi keypt mær forritið WinFam, sum er eitt forrit til ættargransking. Tað er bæði bíligt og lætt at brúka og nú fæst tað eisini á føroyskum. Men ein dagin vit sótu og prátaðu um ættargransking datt orðaskifti inn á skrásetingarlógina í Føroyum og hvat man hevur loyvi at skráseta sum privatpersónur. Kann lógfrøðingurin svara mær uppá um tað yvirhøvur er loyvt at samla sær sína privatu skrá við sínum forfedrum og skyldfólki?

Ættargranskari

Svar:

Tá talan er um loyvi til skráir, eru í Føroyum tvær lógir galdandi, ein fyri almennar skráir, og ein fyri privatar.

Lógin um almennar skráir hevur bert gildi fyri EDV-skráir, sum ver›a førdar fyri ta almennu fyrisitingina. Tann lógin hevur sostatt ikki t‡dning í hesum sambandi.

Lógin um privatar skráir ásetur í § 1:

"Skráseting vi› uppl‡singum um fólk, og har n‡tt ver›ur elektronisk datavi›ger› og mi›vís skráseting vi› uppl‡singum um privat ella fíggjarlig vi›urskifti hjá persónum, stovnum, feløgum ella virkjum, ella uppl‡singar um persónlig vi›urskifti, sum hóskandi kunnu krevjast ikki at vera atkomandi hjá almenningi, er bert loyvd eftir reglunum í kpt. 2."

Í § 3 í nevndu lóg eru ymiskar ásetingar um ta›, sum ikki er loyvt at skráseta uttan loyvi frá vi›komandi, nevniliga uppl‡singar um ættarslag, átrúna›, hú›arlit, politisk, kynslig og revsuverd vi›urskifti, heilsustand, ovurn‡tslu av njótingarevnum og tilíkt.

Somulei›is er ásett at persónnummar (P-tal) bert kann n‡tast í samskifti vi› skattavaldi› í samband vi› skatt.

Hinvegin er í § 2, stk. 2 nevnt, at lógin ikki er galdandi tá talan er um vísindaligt ella hagfrø›iligt endamál, ella til persónsøguligar kanningar, ella útgávu av vanligum handbókum.

Eg hev›i mett, at ættargransking eigur at sammetast vi› persónsøguligar kanningar, og eg meti ikki at lógin um privatar skráir er ein for›ing fyri at n‡ta forriti› WinFam í samband vi› at vanligar uppl‡singar ver›a skrásettar í samband vi› ættargransking.

Tema: Handil á Alnetinum:

Tutl – ein tónleikahandil á Alnetinum

Tá fyritøkan Tutl av álvara breyt upp úr n‡ggjum, og fór undir at skipa tónleika útgávur í Føroyum, var ta› ongin sum droymdi um hvørjir møguleikar tøknin fór at geva fyritøkuni 25 ár seinni, men nú er greitt, at Tutl ætlar naka› vi› elektroniska handlinum, og til ber nú kring allan knøttin at ogna sær eina og hvørja Tutl fløgu.

Ta› eru li›in 2 ár sí›an Tutl fór undir at skipa sølu av tónleiki gjøgnum Alneti›, og sum skilst á lei›aranum á Tutl, Kristiani Blak, so er ein ávís menning í hesi sølu. At byrja vi› var talan um óbeinlei›is sølu gjøgnum egna heimasí›u, men so hvørt tí› og pengar hava veri› til taks, hevur fyritøkan ment um hendan táttin, og nú hava teir á Tutl samband vi› allan heimin gjøgnum Alneti›, og *toppskorarin* Ragnar í Vík hevur longu selt yvir 200 eintøk hendan vegin. Leggjast skal afturat, at ta› bert eru útlendingar i› keypa fløgur gjøgnum Alnet handilin hjá Tutl.

Stutt eftir at Tutl avgjørdi at fara í gongd vi› alt hetta, fekst eitt samstarv í lag vi› eina fyritøku í Fraklandi. Annars hevur Tutl í dag mest samband vi› líknandi fyritøkur í Canada, Svøríki og Skotlandi. Og sum Kristian sjálvur sigur, *danski markna›urin er ein av teimum minst n‡ttu hjá Tutl, men ta› kann jú eisini vera líkamiki› hvar ein satsar, tí heimurin er stórur, og longi er at koma runt.*

Tutl ger sera nógv burtur úr samstarvinum vi› útlendskar fyritøkur. Talan er einamest um fyritøkur, i› hava spesialisera› seg í at selja yvir Alneti›.

Eitt samstarv, i› hevur veri› sera spennandi og eisini hevur víst úrslit, er vi› heimasí›una theorchard.com. Her liggja túsundavís og aftur túsundavís av løgum inni. Til ber at fáa fløgurnar sendandi vi› at keypa gjøgnum hesa sló›, men eisini ber til at fáa løgini í mp3 formati gjøgnum í telduposti.

Vit spurdu Kristian Blak nærri um hetta samstarvi›, og hann seg›i at avtalan var, at teir senda fløgurnar inn til felagi›, i› tekur 30% í provisión fyri søluna.

Kristian sigur, at teir í Tutl hava selt fleiri enn 1000 fløgur sí›ani í oktober mána›i, og menning er alla tí›ina vi›víkjandi søluni. Ta› ke›iliga er, at teir ikki hava ta tí› og orku, i› kundi ment tiltaki› enn meira.

Fremstur á Alnetar topptindinum í Føroyum er okkara egni *Hank Wiliams*, Ragnar í Vík. Hann hevur selt yvir 200 fløgur hendan vegin. Eisini hava Aria selt omanfyri 100 fløgur, og *Spælimennirnir* hjá Kristian Blak hava selt nærum 200 eintøk gjøgnum Alneti›.

Kristian Blak sigur, at *Glata›u Spælimennirnir* hava selt næstan 100 ljó›fílir í USA — sera spennandi.

Uppá spurning um hvat útlendingar ynskja av føroyskum tilfari, eru fleiri motivir. Eitt nú eru ta› nøkur, i› vilja hava etniskan tónleik á føroyskum, me›an onnur vilja hava populeran tónleik. Her nevnir Kristian sjálvur Aria, sum hava fingi› status sum Boyzone líknandi tónleikur av til dømis írum, i› sjálvir eiga bólkin Boyzone.

At enda í práti vi› Kristian Blak, frá Tutl, sigur hann at teir í Tutl í framtí›ini fara at legggja størsta dentin á markna›arføringina á Alnetinum, tí ta› er jú her alt kemur at ganga fyri seg í framtí›ini.

finn@sosialurin.fo

Kristian Blak, lei›ari á Tutl

K.T.-horni› royndi sló›ina, www.theorchard.com .

Fyrst fóru vit inn á hesa sí›u, vi› at skriva heiti ovast á breddanum. Høgrumegin er ein eyka frame, har til ber at leita eftir ávísum stíli. Eisini ber her til at leita eftir einum og hvørjum navni.

Fyrst royndu vit at skriva *Aria*, og fram á skermin kom fløgan hjá klaksvíksbólkinum. Sí›an royndu vit okkum vi› *Blak*, og millum úrslitini var sjálvur Kristian Blak. Her vóur 8 ymsar fløgur at velja ímillum, og um vit ynskja ta›, ber til at heinta eina ljó›roynd av onkrum av løgunum, i› eru á fløguútgávunum. Hetta royndu vit eisini, og vit fingu fatur á lagnum *Canzone Africana*, i› er á fløguni *Antitonale* vi› Kristiani Blak.

Vi›merkjast skal, at ta› er sera einfalt at heinta ljó›fílirnar, tí tær koyra í Real Player, og fyrimunurin vi› hesum forriti› er, at hann spælir løgini eins skjótt og hann heintar tey, so talan er um *live downloading*. Vansin vi› Real Player er at gó›skan er ikki gó›, ta› er næstan sum at lurta eftir Millumbylgju.

Minnast skal sjálvsagt á, at Tutl hevur sína egnu heimasí›u, i› finnst á www.tutl.com .

REPROZ
GRAFISKAR LOYSNIR
Tel +298 31 95 40
Fax +298 31 75 41
Alt innan prentlutir
Mail: jakzac@post.olivant.fo

FØROYA TELE
FAROESE TELECOM
Tinghúsvegur 3 • Postrúm 27 • 110 Tórshavn
Tel. 30 30 30 • Fax 30 30 31
T-postur: ft@ft.fo
Heimasíða: www.tele.fo

ELEKTRON
...ein livandi leiklut í kunningarsamfelagnum

SpF Teldu Tænastan
Staravegur 5 • Tlf.: 317620 • Fax: 317699 • www.tt.fo
Vit hava stórt úrval av:
Teldum • EDV-tilhoyri
Printarum • Telefax
Scannarum • Forritum
Telduspølum • Fartelefonum
Skrivstovumøblum

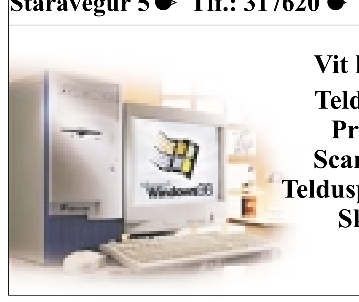

SKEIÐTÆNASTA HANDILSSKÚLANS * STH
útbúgving, eftir- og víðariútbúgving á Føroya Handilsskúla
Marknagilsvegur 77
Postsmoga 177 • FO 110 Tórshavn
Tel. 31 88 13 • Fax 31 33 74
T-postur: fh-sth@post.olivant.fo
Heimasíða: http://sth.olivant.fo

WWW.VIT.FO Tlf: 31 99 14
SKEIÐ - NETUMSITING - HEIMASÍÐUR
JournalVIT - GóðskuVIT - KommunuVIT - IntraVIT

sam~teld